

ATVER SATVERSMI

SATURS

KAS IR SATVERSME?	2
SATVERSMES JĒDZIENA RAŠANĀS UN LIETOJUMS	2
SATVERSMES IZTULKOŠANA UN PIEMĒROŠANA	3
SATVERSMES NOZĪME	3
LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSME	5
IEVADS	5
I NODAĻA. VISPĀRĒJIE NOTEIKUMI	7
II NODAĻA. SAEIMA	7
III NODAĻA. VALSTS PREZIDENTS	12
IV NODAĻA. MINISTRU KABINETS	15
V NODAĻA. LIKUMDOŠANA	16
VI NODAĻA. TIESA	20
VII NODAĻA. VALSTS KONTROLE	21
VIII NODAĻA. CILVĒKA PAMATTIESĪBAS	21

KAS IR SATVERSMĒ?

SATVERSMES JĒDZIENA RAŠANĀS UN LIETOJUMS

Latviešu valodā pamatlikuma (konstitūcijas) apzīmēšanai ir tam speciāli radīts vārds – “satversme”. Šo vārdu darinājis viens no jaunlatviešu kustības līderiem Atis Kronvalds. Viņš 1869. gadā ierosināja konstitūcijas apzīmēšanai lietot jaunvārdu “satversme”, jo “cilvēki tādēļ pieņēmuši likumus, lai tiem būtu vajadzīgā laikā, kur patverties, lai tiem būtu tversmes.” Semantiski satversmes jēdzienā ir iekodēta konstitucionālisma ideja par konstitūciju kā pilsoņu tiesiskās aizsardzības un drošības garantiju un valsts varas patvaļas novēršanu un ierobežošanu ar konstitūciju.

Pirmo teorētisko rakstu par konstitūcijas jēdzienu latviešu valodā (“Kas ir satversme”) publicēja Jānis Pliēkšāns (Rainis) 1906. gadā. Šajā rakstā konstitūcijas apzīmēšanai Rainis lielākoties lietoja tieši A. Kronvalda darināto jaunvārdu. Latviešu juridiskajā terminoloģijā un politiskajās diskusijās vārds “satversme” 20. gs. 1. pusē lietots kā sugas vārds, apzīmējot gan konstitūciju kā tādū, gan arī konkrētas citu valstu konstitūcijas.

Kopš 20. gs. 2. puses latviešu valodā vārds “satversme” vairs netiek izmantots konstitūcijas kā tādas apzīmēšanai. Ar vārdu “Satversme” lielākoties tiek apzīmēta tieši Latvijas Republikas konstitūcija.

SATVERSMES IZTULKOŠANA UN PIEMĒROŠANA

Satversme nosaka visus Latvijas valsts un sabiedrības dzīves organizēšanai nepieciešamos priekšrakstus. Ikvienu iedzīvotāja un valsts varas orgāna pienākums ir ievērot Satversmē ietvertu regulējumu.

Satversmes normas ir piemērojamas tieši un nepastarpināti. Satversmes iztulkošana ir viena no nozīmīgākajām valsts varas funkcijām mūsdienu demokrātiskā tiesiskā valstī. Tiesības pieņemt juridiski saistošu lēmumu par Satversmes normu tvērumu Latvijas valsts iekārtā piešķirtas Satversmes tiesai. Taču katram valsts varas orgānam ir pienākums iztulkot un piemērot Satversmi, atbilstoši tai nosakot savu rīcību.

Satversmes teksts ir īss un lakonisks. Lakoniskais izteiksmes stils pieļauj Satversmi iztulkot atbilstoši laikmeta garam un prasībām, orientējoties uz modernas demokrātiskas tiesību sistēmas juridiskajām atziņām.

Satversmes iztulkošanā būtiska nozīme ir vairākiem Satversmes iztulkošanas paņēmieniem – Satversmes vienotības principam, iekšējās saskaņotības principam, Satversmes atvērtības starptautiskajām tiesībām principam. Satversme ir vienots veselums, un tajā ietvertās tiesību normas ir savstarpēji cieši saistītas. Ja kādam formulējumam

Satversmē ir piešķirts noteikts saturs, tad tas obligāti jāņem vērā, lai attiecīgo Satversmes normu piemērotu pareizi. Iztulkojot Satversmi, Latvijas starptautiskās saistības un Eiropas Savienības tiesību normas, jāmeklē tāds risinājums, kas nodrošinātu šo normu savstarpēju harmoniju.

SATVERSMES NOZĪME

Satversme ir viens no Latvijas valstiskuma simboliem, kas atspoguļo Latvijas valsts iekārtas politiskās filozofijas

un ideoloģijas centrālos elementus. Satversme konsolidē Latvijas valstiskuma svarīgākos elementus, kuru saglabāšana un attīstība nodrošina Latvijas valsts pastāvēšanu.

Satversme ir viena no vecākajām spēkā esošajām konstitūcijām Eiropā – tikai astoņās Eiropas valstīs spēkā ir vecākas konstitūcijas. Kā unikāls vērtējams apstāklis, ka Latvija pēc neatkarības atjaunošanas nevis izstrādāja jaunu konstitūciju, bet atjaunoja Satversmes darbību. Šāda izšķiršanās nozīmēja, ka tiesiskajā un sociālajā realitātē tika atgriezta konstitūcija, kuras darbība un piemērošana bija ierobežota vairāk nekā piecdesmit gadus.

Satversmē iekļauti atsevišķi regulējumi, kuri salīdzinošo konstitucionālo tiesību kontekstā vērtējami kā unikāli un tikai Latvijas valsts iekārtai raksturīgi. Piemēram, kā tāds vērtējams Saeimas atļaušanas mehānisms (Satversmes 48.–50. pants). Tāpat Satversmē plaši ietvertie tiešās demokrātijas elementi nav sevišķi bieži sastopami.

Jānis Pleps, Dita Plepa
“Latvijas Republikas Satversme”.
Nacionālā enciklopēdija.

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMĒ

IEVADS

1918.gada 18.novembrī proklamētā Latvijas valsts ir izveidota, apvienojot latviešu vēsturiskās zemes un balstoties uz latviešu nācijas negrozāmo valstsgribu un tai neatņemamām pašnoteikšanās tiesībām, lai garantētu latviešu nācijas, tās valodas un kultūras pastāvēšanu un attīstību cauri gadsimtiem, nodrošinātu Latvijas tautas un ikviena brīvību un sekmētu labklājību.

Latvijas tauta izcīnīja savu valsti Brīvības cīņās. Brīvi vēlēta Satversmes sapulcē tā nostiprināja valsts iekārtu un nolēma sev Satversmi.

Latvijas tauta neatzina okupācijas režīmus, pretojās tiem un atguva brīvību, 1990.gada 4.maijā atjaunojot valstisko neatkarību uz valsts nepārtrauktības pamata. Tā godina savus brīvības cīnītājus, piemin svešo varu upurus, nosoda komunistisko un nacistisko totalitāro režīmu un to noziegumus.

Latvija kā demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts balstās uz cilvēka cieņu un brīvību, atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības un ciena mazākumtautības. Latvijas tauta aizsargā savu suverenitāti, Latvijas valsts neatkarību, teritoriju, tās vienotību un demokrātisko valsts iekārtu.

Latvijas identitāti Eiropas kultūrtelpā kopš senlaikiem veido latviešu un lībiešu tradīcijas, latviskā dzīvesziņa, latviešu valoda, vispārcilvēciskās un kristīgās vērtības. Uzticība Latvijai, latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda, brīvība, vienlīdzība, solidaritāte, taisnīgums, godīgums, darba tikums un ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats. Ikviens rūpējas par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturoties atbildīgi pret citiem, nākamajām paaudzēm, vidi un dabu.

Latvija, apzinoties savu līdzvērtību starptautiskajā kopienā, aizstāv valsts intereses un veicina vienotas Eiropas un pasaules ilgtspējīgu un demokrātisku attīstību.

Dievs, svētī Latviju!

(19.06.2014. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 22.07.2014)

I NODAĻA. VISPĀRĒJIE NOTEIKUMI

1. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.
2. Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai.
3. Latvijas valsts teritoriju starptautiskos līgumos noteiktās robežās sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale.
4. Valsts valoda Latvijas Republikā ir latviešu valoda.

Latvijas karogs ir sarkans ar baltu svītru.

(15.10.1998. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 06.11.1998.)

II NODAĻA. SAEIMĀ

5. Saeima sastāv no simts tautas priekšstāvjiem.
6. Saeimu ievēlē vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās.
7. Sadalot Latviju atsevišķos vēlēšanu apgabalos, Saeimas deputātu skaits, kurš ievēlams katrā vēlēšanu apgabalā, noteicams proporcionāli katra apgabala vēlētāju skaitam.
8. Tiesības vēlēties pilntiesīgiem Latvijas pilsoņiem, kuri vēlēšanu dienā ir sasnieguši astoņpadsmit gadu vecumu.
9. Saeimā var ievēlēt katru pilntiesīgu Latvijas pilsoni, kurš vēlēšanu pirmā dienā ir vecāks par divdesmit vienu gadu.
10. Saeimu ievēlē uz četriem gadiem.

(04.12.1997. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 31.12.1997.)

11. Saeimas vēlēšanas izdarāmas oktobra mēneša pirmajā sestdienā.

(04.12.1997. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 31.12.1997.)

12. Jaunievelētā Saeima sanāk uz pirmo sēdi novembra mēneša pirmajā otrdienā, kad arī izbeidzas iepriekšējās Saeimas pilnvaras.

13. Ja Saeimas vēlēšanas Saeimas atlaišanas gadījumos notiek citā gada laikā, tad šāda Saeima sanāk ne vēlāk kā vienu mēnesi pēc tās ievēlēšanas un tās pilnvaras izbeidzas pēc trīs gadiem nākošā novembra mēneša pirmā otrdienā ar jaunievelētās Saeimas sanākšanu.

(04.12.1997. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 31.12.1997.)

14. Ne mazāk kā vienai desmitai daļai vēlētāju ir tiesība ierosināt tautas nobalsošanu par Saeimas atsaukšanu. Ja tautas nobalsošanā par Saeimas atsaukšanu nobalso vairākums no balsotājiem un vismaz divas trešdaļas no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita, tad Saeima uzskatāma par atsauktu. Tiesību ierosināt tautas nobalsošanu par Saeimas atsaukšanu nevar izmantot gadu pēc Saeimas sanākšanas, gadu pirms Saeimas pilnvaru beigām, Valsts Prezidenta pilnvaru pēdējo sešu mēnešu laikā, kā arī agrāk par sešiem mēnešiem pēc iepriekšējās tautas nobalsošanas par Saeimas atsaukšanu.

Vēlētāji nevar atsaukt atsevišķus Saeimas locekļus.

(08.04.2009. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 02.11.2010.)

15. Saeima savas sēdes notur Rīgā un tikai ārkārtīgu apstākļu dēļ tā var sanākt citā vietā.
16. Saeima ievēlē savu prezidiju, kurš sastāv no priekšsēdētāja, viņa diviem biedriem un sekretāriem.

Saeimas prezidijs darbojas nepārtraukti pa visu Saeimas pilnvaru laiku.

17. Jaunievelētās Saeimas pirmo sēdi atklāj iepriekšējās Saeimas priekšsēdētājs vai prezidija uzdevumā cits prezidija loceklis.

18. Saeima pati pārbauda savu locekļu pilnvaras.

Saeimas locekļa pilnvaras iegūst Saeimā ievēlēta persona, ja tā Saeimas sēdē dod šādu svinīgu solījumu:

“Es, uzņemoties Saeimas deputāta amata pienākumus, Latvijas tautas priekšā zvēru (svinīgi solu) būt uzticīgs Latvijai, stiprināt tās suverenitāti un latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu, aizstāvēt Latviju kā neatkarīgu un demokrātisku valsti, savus pienākumus pildīt godprātīgi un pēc labākās apziņas. Es apņemos ievērot Latvijas Satversmi un likumus.”

(30.04.2002. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 05.11.2002.)

19. Saeimas prezidijs sasauc Saeimas sesijas un nosaka kārtējas vai ārkārtējas sēdes.

20. Saeimas prezidijam ir jāsasauc Saeimas sēde, ja to prasa Valsts Prezidents, ministru prezidents vai ne mazāk kā viena trešā daļa Saeimas locekļu.

21. Iekšējās darbības un kārtības noteikšanai Saeima izstrādā sev kārtības rulli. Saeimas darba valoda ir latviešu valoda.

(30.04.2002. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 24.05.2002.)

22. Saeimas sēdes ir atklātas. Desmit Saeimas locekļiem, Valsts Prezidentam, ministru prezidentam vai ministram pieprasot, Saeima ar ne mazāk kā divu trešdaļu klātesošo deputātu balsu vairākumu var nolemt noturēt aizklātu sēdi.

23. Saeimas sēdes var notikt, ja tanīs piedalās vismaz puse Saeimas locekļu.
24. Saeima, izņemot Satversmē sevišķi paredzētos gadījumus, taista savus lēmumus ar klātesošo deputātu absolūto balsu vairākumu.
25. Saeima izvēlē komisijas, noteicot to locekļu skaitu un uzdevumus. Komisijām ir tiesība pieprasīt savai darbībai vajadzīgās ziņas un paskaidrojumus no atsevišķiem ministriem un pašvaldības iestādēm, kā arī uzaicināt savās sēdēs dot paskaidrojumus attiecīgo ministriju un pašvaldības iestāžu atbildīgos priekšstāvjus. Komisijas var darboties arī starp sesijām.
26. Saeimai jāieceļ noteiktiem gadījumiem parlamentāriskas izmeklēšanas komisijas, ja to pieprasa ne mazāk kā viena trešā daļa Saeimas locekļu.
27. Saeimai ir tiesība iesniegt ministru prezidentam vai atsevišķam ministram pieprasījumus un jautājumus, uz kuriem ir jāatbild viņiem vai viņu pilnvarotai atbildīgai valsts amata personai. Ministru prezidentam vai ministram uz Saeimas vai tās komisijas pieprasījumu jāceļ tām priekšā attiecīgi dokumenti un aktis.
28. Saeimas locekli nevar balsošanu, ne par amatu izpildot izteiktām domām nevar saukt pie atbildības ne tiesas, ne administratīvā, ne disciplinārā ceļā. Saeimas locekli var saukt pie tiesas atbildības, ja viņš, kaut arī amatu izpildot, izplata:
- 1) godu aizskarošas ziņas, zinādams, ka tās nepatiesas, vai
 - 2) godu aizskarošas ziņas par privātu vai ģimenes dzīvi.
29. Saeimas locekli nevar apcietināt, izdarīt pie viņa

kratīšanas, ne citādi aprobežot viņa personas brīvību, ja tam nepiekrīt Saeima. Saeimas locekli var apcietināt, ja to notver pie paša nozieguma pastrādāšanas. Par katru Saeimas locekļa apcietināšanu divdesmit četru stundu laikā jāpaziņo Saeimas prezidijam, kurš to ceļ priekšā nākošā Saeimas sēdē izlemšanai par Saeimas locekļa paturēšanu apcietinājumā vai par viņa atsvabināšanu. Laikā starp sesijām, līdz sesijas atklāšanai, par Saeimas locekļa paturēšanu apcietinājumā lemj Saeimas prezidijs.

30. Pret Saeimas locekli nevar uzsākt kriminālvajāšanu bez Saeimas piekrišanas.

(19.05.2016. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 14.06.2016.)

31. Saeimas loceklim ir tiesība atteikties no liecības došanas:
- 1) par personām, kuras viņam kā tautas priekšstāvim uzticējušas kādus faktus vai ziņas;
 - 2) par personām, kurām viņš, izpildot savus tautas priekšstāvja pienākumus, uzticējis kādus faktus vai ziņas;
 - 3) par pašiem šiem faktiem un ziņām.
32. Saeimas loceklis nevar pats, ne arī uz citas personas vārdu saņemt no valsts pasūtījumu un koncesijas. Šī panta nosacījumi attiecas uz ministriem, ja arī viņi nav Saeimas locekļi.
33. Saeimas locekļi saņem atalgojumu no valsts līdzekļiem.
34. Par Saeimas un komisiju sēžu atferējumiem, ja tie saskan ar patiesību, nevienam nevar saukt pie atbildības. Par Saeimas un komisiju slēgtām sēdēm var sniegt ziņas

tikai ar Saeimas vai komisijas prezidija atļauju.

III NODAĻA. VALSTS PREZIDENTS

35. Valsts Prezidentu ievēlē Saeima uz četriem gadiem.
(04.12.1997. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 31.12.1997.)
36. Valsts Prezidentu ievēlē, atklāti balsojot, ar ne mazāk kā 51 Saeimas locekļu balsu vairākumu.
(04.10.2018. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 01.01.2019.)
37. Par Valsts Prezidentu var ievēlēt pilntiesīgu Latvijas pilsoni, kurš sasniedzis četrdesmit gadu vecumu. Par Valsts Prezidentu nevar ievēlēt pilsoni ar dubultpilsonību.
(04.12.1997. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 31.12.1997.)
38. Valsts Prezidenta amats nav savienojams ar citu amatu. Ja par Valsts Prezidentu ievēlētā persona ir Saeimas loceklis, tad viņam jānoliek Saeimas locekļa pilnvaras.
39. Viena un tā pati persona nevar būt par Valsts Prezidentu ilgāk kā astoņus gadus no vietas.
(04.12.1997. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 31.12.1997.)
40. Valsts Prezidents, uzņemoties amata pienākumus, Saeimas sēdē dod šādu svinīgu solījumu: "Es zvēru, ka viss mans darbs būs veltīts Latvijas tautas labumam. Es darīšu visu, kas stāvēs manos spēkos, lai sekmētu Latvijas valsts un tās iedzīvotāju labklājību. Es turēšu svētus un ievērošu Latvijas Satversmi un valsts likumus. Pret visiem es izturēšos taisni un savus pienākumus izpildīšu pēc labākās apziņas."
(03.05.2007. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 31.05.2007.)
41. Valsts Prezidents reprezentē valsti starptautiski, ieceļ Latvijas, kā arī pieņem citu valstu diplomātiskos priekšstāvjus. Viņš izpilda Saeimas lēmumus par starptautisku līgumu ratificēšanu.
42. Valsts Prezidents ir valsts bruņotā spēka augstākais vadonis. Kara laikam viņš ieceļ virspavēlnieku.
43. Valsts Prezidents uz Saeimas lēmuma pamata pasludina karu.
44. Valsts Prezidentam ir tiesība spert nepieciešamos militārās aizsardzības soļus, ja kāda cita valsts Latvijai pieteikusi karu vai ienaidnieks uzbrūk Latvijas robežām. Līdz ar to Valsts Prezidents nekavējoties sasauc Saeimu, kura lemj par kara pasludināšanu un uzsākšanu.
45. Valsts Prezidentam ir tiesība apžēlot noziedzniekus, par kuriem tiesas spriedums stāties likumīgā spēkā. Šo tiesību izmantošanas apjomu un kārtību nosaka īpašs likums. Amnestiju dod Saeima.
(04.12.1997. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 31.12.1997.)
46. Valsts Prezidentam ir tiesība sasaukt un vadīt ārkārtējas ministru kabineta sēdes, noteicot tām dienas kārtību.
47. Valsts Prezidentam ir likuma ierosināšanas tiesība.
48. Valsts Prezidentam ir tiesība ierosināt Saeimas atļaišanu. Pēc tam izdarāma tautas nobalsošana. Ja tautas nobalsošanā vairāk nekā puse balsotāju izsakās par Saeimas atļaišanu, tad Saeima uzskatāma par atlaistu un izsludināmas jaunas vēlēšanas, kurām jānotiek ne vēlāk kā divus mēnešus pēc Saeimas atļaišanas.
49. Ja Saeima ir atlaista vai atsaukta, tad Saeimas locekļu pilnvaras tomēr paliek spēkā līdz jaunievēlējamās

Saeimas sanāksšanai, bet līdzšinējā Saeima var sanākt uz sēdēm tikai tad, ja Valsts Prezidents to sasauc. Šādām Saeimas sēdēm dienas kārtību noteic Valsts Prezidents. Ne agrāk kā vienu mēnesi un ne vēlāk kā divus mēnešus pēc Saeimas atsaukšanas jānotiek jaunām vēlēšanām.

(08.04.2009. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 02.11.2010.)

50. Ja tautas nobalsošanā vairāk nekā puse no nodotām balsīm izsakās pret Saeimas atļaušanu, tad Valsts Prezidents uzskatāms par atļautu un Saeima ievēlē jaunu Valsts Prezidentu uz atļautā Prezidenta atlikušo pilnvaru laiku.
51. Uz ne mazāk kā puses visu Saeimas locekļu priekšlikumu, Saeima slēgtā sēdē ar ne mazāk kā divu trešdaļu visu Saeimas locekļu balsu vairākumu, var nolemt atļaut Valsts Prezidentu. Pēc šāda lēmuma Saeima nekavējoši ievēlē jaunu Valsts Prezidentu.
52. Ja Valsts Prezidents atsakās no amata, nomirst vai tiek atsaukts, pirms viņa amata laiks izbeidzies, Valsts Prezidenta vietu izpilda Saeimas priekšsēdētājs, kamēr Saeima izvēl jaunu Valsts Prezidentu. Tāpat Saeimas priekšsēdētājs izpilda Valsts Prezidenta vietu, ja pēdējais atrodas ārpus valsts robežas vai citādi aizkavēts izpildīt savu amatu.
53. Valsts Prezidents par savu darbību politisku atbildību nenes. Visiem Valsts Prezidenta rīkojumiem jābūt līdzparakstītiem no ministru prezidenta vai attiecīgā ministra, kuri līdz ar to uzņemas visu atbildību par šiem rīkojumiem, izņemot četrdesmit astotā un piecdesmit sestā pantā paredzētos gadījumus.
54. Valsts Prezidentu var saukt pie kriminālās atbildības,

ja tam piekrīt Saeima ar ne mazāk kā divu trešdaļu balsu vairākumu.

IV NODAĻA. MINISTRU KABINETS

55. Ministru kabinets sastāv no ministru prezidenta un viņa aicinātiem ministriem.
56. Ministru kabinetu sastāda persona, kuru uz to aicina Valsts Prezidents.
57. Ministriju skaitu un to darbības apjomu, kā arī valsts iestāžu savstarpīgās attiecības nosaka likums.
58. Ministru kabinetam ir padotas valsts pārvaldes iestādes.
59. Ministru prezidentam un ministriem viņu amata izpildīšanai ir nepieciešama Saeimas uzticība un viņi par savu darbību ir atbildīgi Saeimas priekšā. Ja Saeima izteic neuzticību ministru prezidentam, tad jāatkāpjas visam kabinetam. Ja neuzticība izteikta atsevišķam ministram, tad tam jāatkāpjas un viņa vietā ministru prezidentam jāaicina cita persona.
60. Ministru kabineta sēdes vada ministru prezidents un viņa prombūšanas laikā tas ministrs, kuru viņš uz to ir pilnvarojis.
61. Ministru kabinets apspriež visus atsevišķus ministriju izstrādātos likumprojektus un jautājumus, kuri attiecas uz vairāku ministriju darbību, kā arī atsevišķu kabineta locekļu ierosinātus valsts politikas jautājumus.
62. Ja valstī apdraud ārējais ienaidnieks, vai ja valstī vai tās daļā ir izcēlies vai draud izcelties iekšējs nemiers, kurš apdraud pastāvošo valsts iekārtu, tad ministru

kabinetam ir tiesības izsludināt izņēmuma stāvokli, par to divdesmit četru stundu laikā paziņojot Saeimas prezidijam, kuram šāds ministru kabineta lēmums nekavējoties jāceļ priekšā Saeimai.

63. Ministriem, ja arī viņi nav Saeimas locekļi, un ministru pilnvarotām atbildīgām valsts amata personām ir tiesība piedalīties Saeimas un tās komisiju sēdēs un iesniegt papildinājumus un pārlabojumus pie likumprojektiem.

V NODAĻA. LIKUMDOŠANA

64. Likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai šinī Satversmē paredzētā kārtībā un apmēros.

65. Likumprojektus var iesniegt Saeimai Valsts Prezidents, ministru kabinets, Saeimas komisijas, ne mazāk kā pieci deputāti, kā arī šinī Satversmē paredzētos gadījumos un kārtībā viena desmitā daļa vēlētāju.

66. Saeima ik gadus pirms saimnieciskā gada sākšanās lemj par valsts ienākumu un izdevumu budžetu, kura projektu tai iesniedz ministru kabinets.

Ja Saeima pieņem lēmumu, kurš saistīts ar budžetā neparedzētiem izdevumiem, tad lēmumā jāparedz arī līdzekļi, ar kuriem segt šos izdevumus.

Pēc budžeta gada notecēšanas ministru kabinetam jāiesniedz Saeimai apstiprināšanai norēķini par budžeta izpildīšanu.

67. Saeima lemj par valsts bruņotā spēka lielumu miera laikā.

68. Visiem starptautiskiem līgumiem, kuri nokārto likumdošanas ceļā izšķiramus jautājumus, nepieciešama Saeimas apstiprināšana.

Slēdzot starptautiskus līgumus, Latvija nolūkā stiprināt demokrātiju var deleģēt starptautiskām institūcijām daļu no valsts institūciju kompetences. Starptautiskus līgumus, kuros starptautiskām institūcijām tiek deleģēta daļa no valsts institūciju kompetences, Saeima var apstiprināt sēdēs, kurās piedalās vismaz divas trešdaļas Saeimas locekļu, un apstiprināšanai nepieciešams divu trešdaļu klātesošo deputātu balsu vairākums.

Latvijas dalība Eiropas Savienībā izlemjama tautas nobalsošanā, kuru ierosina Saeima.

Ja to pieprasa vismaz puse Saeimas locekļu, būtiskas izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā izlemjamas tautas nobalsošanā.

(08.05.2003. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 05.06.2003.)

69. Valsts Prezidents izsludina Saeimā pieņemtos likumus ne agrāk kā desmitā dienā un ne vēlāk kā divdesmit pirmā dienā pēc to pieņemšanas. Likums stājas spēkā četrpadsmit dienas pēc izsludināšanas, ja likumā nav noteikts cits termiņš.

(23.09.2004. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 21.10.2004.)

70. Valsts Prezidents izsludina pieņemtos likumus šādā kārtā: «Saeima (resp. tauta) ir pieņēmusi un Valsts Prezidents izsludina šādu likumu: (likuma teksts)».

71. Desmit dienu laikā, skaitot no likuma pieņemšanas Saeimā, Valsts Prezidents motivētā rakstā Saeimas priekšsēdētājam var prasīt likuma otrreizēju caurlūkošanu. Ja Saeima likumu negroza, tad Valsts

Prezidents otrreiz ierunas nevar celt.

(23.09.2004. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 21.10.2004.)

72. Valsts Prezidentam ir tiesības apturēt likuma publicēšanu uz diviem mēnešiem. Viņam likuma publicēšana ir jāaptur, ja to pieprasa ne mazāk kā viena trešā daļa Saeimas locekļu. Šīs tiesības Valsts Prezidents vai viena trešā daļa Saeimas locekļu var izlietot desmit dienu laikā, skaitot no likuma pieņemšanas Saeimā. Šādā kārtā apturētais likums nododams tautas nobalsošanai, ja to pieprasa ne mazāk kā viena desmitā daļa vēlētāju. Ja augšminēto divu mēnešu laikā šāds pieprasījums neienāk, tad pēc šī laika notecēšanas likums ir publicējams. Tautas nobalsošana tomēr nenotiek, ja Saeima vēlreiz balso par šo likumu un ja par tā pieņemšanu izsakās ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no visiem deputātiem.

(23.09.2004. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 21.10.2004.)

73. Tautas nobalsošanai nevar nodot budžetu un likumus par aizņēmumiem, nodokļiem, muitām, dzelzceļa tarifiem, kara klausību, kara pasludināšanu un uzsākšanu, miera noslēgšanu, izņēmuma stāvokļa izsludināšanu un tā izbeigšanu, mobilizāciju un demobilizāciju, kā arī līgumus ar ārvalstīm.
74. Saeimā pieņemtais un septiņdesmit otrā panta kārtībā apturētais likums ir atcelts tautas nobalsošanā, ja balsotāju skaits ir vismaz puse no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita un ja vairākums ir balsojis par likuma atcelšanu.

(21.03.1933. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 14.04.1933.)

75. Ja Saeima ar ne mazāk kā divu trešdaļu balsu

vairākumu pieņem likuma steidzamību, tad Valsts Prezidents nevar prasīt šāda likuma otrreizēju caurlūkošanu, to nevar nodot tautas nobalsošanai un tas ir izsludināms ne vēlāk kā trešā dienā pēc tam, kad Prezidents pieņemto likumu saņēmis.

76. Satversmi Saeima var grozīt sēdēs, kurās piedalās vismaz divas trešdaļas Saeimas locekļu. Pārgrozījumus pieņem trijos lasījumos ar ne mazāk kā divu trešdaļu klātesošo deputātu balsu vairākumu.
77. Ja Saeima grozījusi Satversmes pirmo, otro, trešo, ceturto, sesto vai septiņdesmit septīto pantu, tad šādi pārgrozījumi, lai tie iegūtu likuma spēku, ir apstiprināmi tautas nobalsošanā.

(15.10.1998. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 06.11.1998.)

78. Ne mazāk kā vienai desmitai daļai vēlētāju ir tiesība iesniegt Valsts Prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likuma projektu, kuru Prezidents nodod Saeimai. Ja Saeima to nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura, tad tas ir nododams tautas nobalsošanai.
79. Tautas nobalsošanai nodotais Satversmes pārgrozījums ir pieņemts, ja tam piekrīt vismaz puse no visiem balsttiesīgiem.

Tautas nobalsošanai nodotais likumprojekts, lēmums par Latvijas dalību Eiropas Savienībā vai būtiskām izmaiņām šīs dalības nosacījumos ir pieņemts, ja balsotāju skaits ir vismaz puse no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita un ja vairākums ir balsojis par likumprojekta pieņemšanu, Latvijas dalību Eiropas Savienībā vai būtiskām izmaiņām šīs dalības

nosacījumos.

(08.05.2003. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 05.06.2003.)

80. Tautas nobalsošanā var piedalīties visi Latvijas pilsoņi, kuriem ir balsstiesības Saeimas vēlēšanās.

81. (Izslēgts ar 03.05.2007. likumu, kas stājas spēkā 31.05.2007.)

VI NODAĻA. TIESA

82. Tiesu Latvijā spriež rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākā tiesa, bet kara vai izņēmuma stāvokļa gadījumā — arī kara tiesas.

(15.10.1998. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 06.11.1998.)

83. Tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti.

84. Tiesnešus apstiprina Saeima, un viņi ir neatceļami. Tiesnesi pret viņa gribu atcelt no amata var Saeima vienīgi likumā paredzētos gadījumos, pamatojoties uz tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu vai tiesas spriedumu krimināllietā. Ar likumu var noteikt vecumu, ar kura sasniegšanu tiesneši atstāj savu amatu.

(04.12.1997. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 31.12.1997.)

85. Latvijā pastāv Satversmes tiesa, kas likumā noteiktās kompetences ietvaros izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei, kā arī citas ar likumu tās kompetencē nodotās lietas. Satversmes tiesa ir tiesīga atzīt par spēkā neesošiem likumus un citus aktus vai to daļas. Satversmes tiesas tiesnešus uz likumā noteikto laiku apstiprina Saeima ar ne mazāk kā 51 Saeimas locekļa balsu vairākumu.

(19.09.2013. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 18.10.2013.)

86. Tiesu var spriest tikai tie orgāni, kuriem šīs tiesības piešķir likums, un tikai likumā paredzētā kārtībā. Kara tiesas darbojas uz sevišķa likuma pamata.

VII NODAĻA. VALSTS KONTROLE

87. Valsts kontrole ir neatkarīga koleģiāla iestāde.

88. Valsts kontrolierus ieceļ un apstiprina amatā tādā pat kārtībā, kā tiesnešus, bet tikai uz noteiktu laiku, kurā viņus var atcelt no amata vienīgi uz tiesas sprieduma pamata. Valsts kontroles iekārtu un kompetences nosaka sevišķs likums.

VIII NODAĻA. CILVĒKA PAMATTIESĪBAS

(Nodaļa 15.10.1998. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 06.11.1998.)

89. Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

90. Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības.

91. Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

92. Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam

ir tiesības uz advokāta palīdzību.

93. Ikvienas tiesības uz dzīvību aizsargā likums.

94. Ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu.

95. Valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Nevienam nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

96. Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājojuma un korespondences neaizskaramību.

97. Ikvienam, kas likumīgi uzturas Latvijas teritorijā, ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu.

98. Ikvienam ir tiesības brīvi izbraukt no Latvijas. Ikviens, kam ir Latvijas pase, ārpus Latvijas atrodas valsts aizsardzībā, un viņam ir tiesības brīvi atgriezties Latvijā. Latvijas pilsoni nevar izdot ārvalstīm, izņemot Saeimas apstiprinātajos starptautiskajos līgumos paredzētos gadījumus, ja ar izdošanu netiek pārkāptas Satversmē noteiktās cilvēka pamattiesības.

(23.09.2004. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 21.10.2004.)

99. Ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts.

100. Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.

101. Ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.

Pašvaldības ievēlē pilntiesīgi Latvijas pilsoņi un Eiropas

Savienības pilsoņi, kas pastāvīgi uzturas Latvijā. Ikvienam Eiropas Savienības pilsonim, kas pastāvīgi uzturas Latvijā, ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties pašvaldību darbībā. Pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda.

(23.09.2004. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 21.10.2004.)

102. Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.

103. Valsts aizsargā iepriekš pieteiktu miermīlīgu sapulču un gājienu, kā arī piketu brīvību.

104. Ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības. Ikvienam ir tiesības saņemt atbildi latviešu valodā.

(30.04.2002. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 24.05.2002.)

105. Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.

106. Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Piespiedu darbs ir aizliegts. Par piespiedu darbu netiek uzskatīta iesaistīšana katastrofu un to seku likvidēšanā un nodarbināšana saskaņā ar tiesas nolēmumu.

107. Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.

108. Strādājošajiem ir tiesības uz koplīgumu, kā arī tiesības streikot. Valsts aizsargā arodbiedrību brīvību.
109. Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.
110. Valsts aizsargā un atbalsta laulību — savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības. Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.
(15.12.2005. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 17.01.2006.)
111. Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu.
112. Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatzglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta.
113. Valsts atzīst zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību, kā arī aizsargā autortiesības un patenttiesības.
114. Personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.
115. Valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu.
116. Personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības

drošību, labklājību un tikumību. Uz šajā pantā minēto nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu.

J. Čakste,
Satversmes Sapulces prezidents

R. Ivanovs,
Satversmes Sapulces sekretārs

